

Editor: MIRCEA PETEAN

Tehnoredactarea Dinu Virgil

Coperta: Gheorghe Pogan, *Cuantic*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MOȚ, MIRCEA / Un anotimp în imaginar

Mircea Moț ; postf. de Ștefan Borbély. – Florești : Limes, 2026

ISBN 978-606-799-954-9

I. Borbély Ștefan (postf.)

821.135.1

© Editura Limes, pentru prezenta ediție

Str. Castanilor, 3

407280 Florești-Cluj

Tel: 0723 194 022

edituralimes2008@yahoo.co

Mircea Moț

UN ANOTIMP ÎN IMAGINAR

Eseu

Postfață de Ștefan Borbély

LIMES

2026

CUPRINS

Argument pentru o lectură.....	5
Anotimpul imaginarului	13
Hanul de la drumul împărătesc	18
Călătorul și experiența sa.....	26
Ce se bea și cum se bea la han.....	36
Salvarea prin poveste	47
Semnificative sosiri la han „aici îi erau sorții să se oprească”	60
Oameni în alb	69
Orbul care a văzut perla	74
O iapă în timpul istoric	86
Prezența Cărții	95
A zecea poveste	102
Un giuvaergiu (Postfață de Ștefan Borbély).....	110

refugiu în barbarie, ci voința de a conserva esența unui anumit tip de civilizație (...). Regresiunea aceasta înseamnă nostalgia originarului: e o trimitere la *arhé*, la începuturi. Civilizația arhaică la care aspiră Sadoveanu și a cărei structură o conservă nu este rudimentară, ci primordială, adică nedegradabilă. Năzuința la arhăitate nu înseamnă involuție sau retrogradare, ci reprezentarea modelului perfect, absolut, arhetipal. Patriarhalitatea sadoveniană este aproximarea arhetipiei primordiale, e deci restaurare. La scară mică sau mai mare, aceasta se poate realiza în variate momente sau condiții istorice: cea mai deplină o înfățișează Sadoveanu în ciclul fraților Jderi, sub domnia lui Ștefan cel Mare.

Nostalgia arhetipurilor este în fond o *anamnesis platoniciană* și presupune mitul eternei reîntoarceri. *Sadoveanu nu poate fi înțeles fără mitul eternei reîntoarceri.*

Iar neconținută mișurare, lentele, milenarele migrațiuni și mutații ale materiei, însuflețită sau nu, care se petrecea în teoria» lumii sadoveniene sunt metempsihoza aceluiași unic suflu universal prin succesiunea eonilor”¹².

Anotimpul imaginarului

Capodopera sadoveniană debutează cu o semnificativă ipostază a timpului, un timp „mitic” (Nicolae Manolescu), asociat poveștilor spuse la han: „Într-o toamnă *aurie* am auzit multe povești la Hanul Ancuței”(s.n.).

Experiența povestitorilor se consumă așadar într-o toamnă ale cărei semnificații nu pot fi trecute cu vederea de dicționarul de simboluri. Este într-adevăr un anotimp „al declinului vieții, asociat apusului”, un timp pe care grecii îl dedicau zeului Dionysos. Sfârșit al erotismului, în special în poezia populară, toamna rămâne totuși anotimpul de echilibru, al calmului și al ultimei zvâcniri a vitalității înaintea iernii cu formele ei rigide. Nu are în ea, această toamnă, nimic trist și melancolic, dimpotrivă, atributul „aurie” îi accentuează deosebite particularități. S-a spus că prin acest epitet toamna sadoveniană este asociată unui „secol, veac, timp de aur”, unei epoci de aur ca timp al „înfloririi unei civilizații, unei culturi

¹² Ibidem, p. 136.

arhaice, îndepărtate, caracterizate printr-o viziune poetică sau mitologică asupra lumii (...), timpul paradisiac al începuturilor, care trăiește în nostalgia epocilor următoare¹³. Nu trebuie neglijate valențele simbolice ale aurului, care proiectează asupra toamnei o lumină spirituală. Dictionarul de simboluri al lui Jean Chevalier și Alain Gheerbrant vede în aur semnul luminii și al iluminării. Fundalul aurit al icoanelor bizantine devine sinonim rasfrângerii luminii cerești. Suficient, cred, pentru a ne convinge că toamna sadoveniană nu este doar anotimpul unei simple plăceri a narării, ci devine anotimpul unei experiențe spirituale și al revelației, al eliberării individului de attribute impuse de realitatea concretă și de convențiile acesteia, ca promisiune a unei simbolice renașteri.

Nu este doar atât. Toamna de la han aparține unui timp arhaic, adecvat poveștii ca narațiune specifică vechimii: „Dar asta s-a întâmplat într-o depărtată vreme, demult...”. Este, pe de altă parte, o toamnă ce urmează unei veri în care echilibrul naturii s-a rupt, mai exact „în anul când au căzut de Sântilie ploi năprasnice și spuneau oamenii că

¹³ Mihail Sadoveanu, *Hanu Ancuței*, Tabel cronologic, prefată și note de Ștefan Badea, București, Editura Albatros, 1985, p. 3.

ar fi văzut balaur negru în nouri, deasupra puhoaielor Moldovei”. Realitatea și fabulosul se întâlnesc deloc întâmplător: „Iar niște paseri cum nu s-au mai pomenit s-au învolburat pe furtună, vâslind spre răsărit; și moș Leonte, cercetând în cartea lui de zodii și tălmăcind semnele lui Iraclie-împărat, a dovedit cum că acele paseri cu penele ca bruma s-au ridicat rătăcite din ostroavele de la marginea lumii și arată veste de război între împărați și belșug la vița de vie. Apoi într-adevăr, Împăratul Alb și-a ridicat muscalii lui împotriva limbilor păgâne”.

Toamna sadoveniană readuce așadar echilibrul după ce întregul lumii a fost amenințat, pentru a marca biruința luminii și a armoniei cosmicului.

Trebuie menționat că această toamnă este în primul rând una a rodului: „și, ca să se împlinească zodiile, a dăruit Dumnezeu rod în podgoriile din Țara-de-Jos de nu mai aveau vierii unde să puie mustul”. Îmi place să cred că rodul anotimpului, ca o creație a naturii, pare să aibă corespondent creația de la hanul Ancuței, ca un sugestiv rod al cuvântului „slobozit” în lume. Mihail Sadoveanu este interesat în mod deosebit de rodul viței de vie cu binecunoscutele sale semnificații. Identificată „în tradiția paleo-orien-

tală cu Arborele Vieții, vița de vie devine un simbol al imortalității, poporul român atribuindu-i „o origine sacră, iar legendele o leagă de sângele ce s-a scurs din rana Mântuitorului”¹⁴. Un argument în plus că toamna, reținută exclusiv prin rodul unei plante cu valențele simbolice menționate, contează ca timp al unei experiențe spirituale esențiale.

Toamna din *Hanu Ancuței* este prin excelență o vreme a petrecerii, asociată poveștii/poveștilor: „ș-au pornit din părțile noastre căraușii ca s-aducă vin spre munte, ș-atuncea a fost la Hanul Ancuței vremea petrecerilor și a *poveștilor*”. (s.n.). În *Ciclul devenirii* din *Rostirea filozofică românească*, Constantin Noica rezervă admirabile rânduri petrecerii: „Cuvântul acesta ne trebuia. Îl cerea gândirea, care a făcut ce a putut spre a-i înlocui lipsa-și n-a izbutit prea mult: îl cerea viața, care n-a făcut totuși nimic spre a pune ceva în loc și-a lăsat astfel un loc gol în dreptul lui. Astăzi nu mai știm bine dacă lipsește *vieții* un cuvânt pentru petrecerea bună a timpului, sau dacă nu cumva lipsa *cuvântului* este cea care sărăcește viața de o bună petrecere”¹⁵. Sau: „Substantivul nostru de

¹⁴ Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri*, București, Editura Vox, 2007.

¹⁵ Constantin Noica, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, București, Humanitas, 2011, p. 59.

petrecere trebuia să arate felul cum am reușit să ne înstăpânim, prin gândire, asupra vastei petreceri a lumii, adică a ceea ce se petrece în lume; sau în viață, asupra trecerii și petrecerii noastre prin lume”¹⁶. Îmi place să cred că petrecerea sadoveniană nu este departe de unul dintre sensurile pe care filosoful i le atribuia cuvântului: „Și am mai putea spune – în măsura în care petrecerea înseamnă și însoțire, călăuzire, strămutare – petrecerea lumii cu gândul de către om, care vine în mijlocul ei ca o făptură însoțitoare a lumii, oglinditoare a ei, dar, până la urmă, ca o făptură sortită să strămute lumea într-o nouă întrupare”¹⁷. Cu siguranță, petrecerea din interiorul hanului este, vorba lui Noica, *peste-prin-trecere*.

Timp „suspendat”, sustras trecerii, petrecerea sadoveniană este în egală măsură un timp al poveștii (Sadoveanu are în atenție povestea, nu povestirea, și acest amănunt nu poate fi trecut cu vederea). Mai trebuie oare să spunem că însuși faptul de a spune povești trimite la un timp arhaic, nelipsit de reflexe mitice?

¹⁶ Ibidem, p. 60.

¹⁷ Ibidem, p.64.

Hanul de la drumul împărătesc

Îngăduiește-ne să trecem prin țara ta, că nu ne vom abate pe la ogoare și pe la vii, nici apă nu vom bea din fântânile tale; ci vom trece pe drumul împărătesc, neabătându-ne nici la dreapta, nici la stânga, până vom ieși din hotarele tale". (*Numerii*, 20, 17)

Să ne reamintim secvența în care Mihail Sadoveanu prezintă hanul: „Trebuie să știți dumneavoastră că hanul acela al Ancuței nu era han, – era cetate. Avea niște ziduri groase de ici până colo, și niște porți ferecate cum n-am mai văzut de zilele mele. În cuprinsul lui se puteau oploși oameni, vite și căruțe și nici habar n-aveau dinspre partea hoților...”. Hanul este surprins în momentul unei deschideri, deschidere posibilă prin pacea și liniștea din țară: „La vremea de care vorbesc, era însă pace în țară și între oameni bună-voire. Porțile stăteau deschise ca la Domnie”. Cititorul pare convins într-adevăr că hanul este un spațiu deschis și accesibil oricui. În realitate, condiția hanului este cu totul alta. „S-a

apăsat poate prea mult pe caracterul deschis al hanului sadovenian-răscruce de drumuri, de întâmplări și de destine” remarca Nicolae Manolescu. Pentru critic, hanul este „deopotrivă un loc închis – «nu era han, era cetate»”¹⁸. Hanul are o dublă natură, „reală și mitică”, cu porțile sale care „se dau în lături, ziua spre drumurile și spre existența oamenilor, iar noaptea se trag și se închid, definind *un spațiu întors asupra lui însuși ca un pur tărâm al imaginației* (s.n.)¹⁹.

Cititorul reține așezarea hanului, despre care vorbește orbul din *Orb sărac*: „Am umblat atunci întrebând de-un han de demult, care stătea și-n vremea copilăriei mele *la drumul împărătesc*. Acel han, mi-au spus *creștinii*, nu departe de locul unde-a fost un sat Negoiești, se chiamă în zilele noastre Hanu Ancuței si oamenii care se duc la târgul Ieșului ori la Roman fac acolo *popas mare*”.(s.n.).

Ceea ce interesează în mod deosebit este interiorul hanului, unde au acces doar cei inițiați sau cei care trebuie să fie inițiați în ritualul narațiunii. Sunt cei care nu se desfată cu versul lăutarilor, ci cu o semnificativă *petrecere*, una

¹⁸ Nicolae Manolescu, *Sadoveanu sau utopia cărții*, București, Editura Eminescu, 1976, p. 109.

¹⁹ Ibidem, p. 109.